

ЦИВІЛЬНЕ І ТРУДОВЕ ПРАВО

УДК 340.343.347

І. Р. Курилін,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИННОГО ПОСЯГАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗНАКУ ДЛЯ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ, ФІРМОВОГО (ЗАРЕЄСТРОВАНОГО) НАЙМЕНУВАННЯ І КВАЛІФІКОВАНОГО ЗАЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ

Стаття присвячена дослідженню предмета злочинного посягання використання знаку для товарів та послуг, фірмового (зарєєстрованого) найменування і кваліфікованого зазначення походження товарів. Аналізуються викладені у юридичній літературі погляди на загальне поняття криміналістичної характеристики злочинів.

Ключові слова: предмет злочинного посягання, криміналістична характеристика, знак для товарів та послуг, фірмове (зарєєстроване) найменування, кваліфіковане зазначення походження товарів.

И. Р. Курилин

Предмет преступного посягательства использование знака для товаров и услуг, фирменного (зарегистрированного) наименования и квалифицированного указания происхождения товара

Статья посвящена исследованию предмета преступного посягательства использование знака для товаров и услуг, фирменного (зарегистрированного) наименования квалифицированного указания происхождения товаров. Анализируются изложенные в юридической литературе взгляды на общее понятие криминалистической характеристики преступлений.

Ключевые слова: предмет преступного посягательства, криминалистическая характеристика, знак для товаров и услуг, фирменное (зарегистрированное) наименование, квалифицированное указание происхождения товаров.

I. Kurilin

The subject of a criminal assault using the mark for goods and services, branded (registered) the names of qualified indications of origin of goods

The article is devoted to the subject of a criminal assault of using the mark for goods and services, branded (registered) the names of qualified indications of origin of goods. Analyzes set out in the legal literature views on the general concept of criminological characteristics of crimes.

Key words: the subject of a criminal assault, criminal characteristics, a mark for goods and services, branded (registered) name, qualified indication of origin of goods.

Постановка проблеми та її актуальність.

Дослідженню проблематики визначення предмету злочинного посягання, як елементу криміналістичної характеристики, присвячена значна кількість наукових робіт. Здійснивши аналіз діючого законодавства, періодичної юридичної та навчальної літератури, ми дійшли висновку, що предмет злочинного посягання використання

чужого товарного знаку, фірмового (зарєєстрованого) найменування науковцями майже не розглядається, що, в цілому, і обумовлює актуальність та визначає необхідність дослідження цього питання.

Аналіз досліджень і публікацій. Увагу питанням визначення предмету злочинного посягання у своїх роботах приділяли П. Д. Біленчук, А. Ф. Волобуєв,

В. Г. Гончаренко, В. Ф. Єрмолович, О. Н. Колесниченко, В. О. Коновалова, В. С. Кузьмічов, В. К. Лисиченко, В. А. Образцов, Г. І. Прокопенко, В. М. Салтевський, А. В. Старушкевич, В. Ю. Шепітько, А. П. Шеремет, доробки яких складають фундаментальну основу в дослідженні цієї проблематики.

Метою статті є аналіз одного із елементів криміналістичної характеристики незаконного використання знаку для товарів і послуг, фірмового (зарєєстрованого) найменування і кваліфікованого позначення походження товарів – предмета злочинного посягання.

Виклад основного матеріалу. Криміналістична характеристика окремої категорії злочинів є елементом структури методики їх розслідування [11, с. 16].

Аналіз викладених у юридичній літературі поглядів на загальне поняття криміналістичної характеристики злочинів дозволяє зробити висновок, що під криміналістичною характеристикою злочинів слід розуміти певним чином упорядковану сукупність даних (відомостей) про криміналістично значимі ознаки злочинів [11, с. 10].

Серед науковців існують різні погляди щодо проблеми формування структури криміналістичної характеристики.

Так, В. Ю. Шепітько вважає, що основними елементами криміналістичної характеристики є сукупність ознак, що визначають: 1) спосіб злочину; 2) місце та обстановку; 3) час вчинення злочину; 4) знаряддя і засоби; 5) предмет злочинного посягання; 6) особу потерпілого (жертви); 7) особу злочинця; 8) типові сліди злочину [4, с. 274].

В. М. Салтевський вважає, що основними елементами криміналістичної характеристики є: 1) предмет безпосереднього посягання; 2) спосіб вчинення злочину (в його широкому розумінні); 3) типова обстановка – «слідова картина»; 4) особа злочинця [9, с. 419].

Отже, серед основних елементів криміналістичної характеристики злочинів науковці виділяють предмет злочинного посягання і визначають його як кінцевий продукт, результат протиправної діяльності суб'єкта, перед яким опиня-

ється слідчий на етапі досудового розслідування [2, с. 45].

Необхідно підкреслити, що зміст предмета злочинного посягання вчені розкривають за сукупністю певних ознак.

Так, В. С. Кузьмічов, Г. І. Прокопенко під предметом посягання розуміють різноманітні фізичні тіла, об'єкти органічного і неорганічного походження [5, с. 253].

В. Ф. Єрмолович визначає предмет злочинного посягання, як речі і предмети, що характеризуються видом, призначенням, категорією, особливостями предмета (розмір, вага, густина тощо) та особливостями супутніх об'єктів (упаковка, тара), що здатні під час взаємодії з іншими предметами до зміни та фіксації цих змін [1, с. 151].

На думку М. В. Салтевського, зміст предмету злочинного посягання становлять різноманітні фізичні об'єкти, які характеризуються ознаками їх агрегатного стану, споживчим призначенням, фізико-хімічними властивостями [10, с. 268].

Ми підтримуємо позицію В. А. Образцова, який зазначає, що криміналістичному поняттю предмета посягання близьким є кримінально-правове поняття предмета злочину [3, с. 55].

І. В. Кузнецов до предметів матеріального світу, як можливих предметів певних злочинів, відносить інформацію та продукти інтелектуальної творчості, виражені у тій чи іншій об'єктивній формі [6, с. 79-80].

А. П. Шеремет наголошує на тому, що ознаки предмета посягання мають значення для компенсації матеріальних збитків, а характеристика предмета посягання важлива для установлення злочинця у випадках: 1) коли викрадення предмета свідчить про знання його призначення і можливостей використання; 2) коли викрадення свідчить про знання злочинцем вартості чи особливих властивостей предмета посягання; 3) якщо має місце заволодіння предметами з особливими властивостями; 4) коли за предметом посягання можна робити висновок про специфічну мету крадіжки; 5) коли до предмету посягання має доступ обмежене і певне число осіб [12, с. 343].

Статтею 229 КК України передбачена кримінальна відповідальність за незаконне використання знаку для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару.

Об'єктом такого злочину є гарантоване державою право власності на знак для товарів і послуг, фірмові найменування та кваліфіковані зазначення походження товару.

Предметом злочину може бути: а) знак для товарів чи послуг; б) фірмове (зареєстроване) найменування; в) кваліфіковане зазначення походження товару.

Охорона прав на торговельні марки в Україні здійснюється на підставі Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 року, з наступними змінами і доповненнями, Цивільного кодексу України (глава 44).

Зазначений Закон визначає об'єктами знаків для товарів і послуг словесні, зображувальні, об'ємні та інші позначення або їх комбінації, виконані у будь-якому кольорі чи поєднанні кольорів.

Найбільш поширеним об'єктом торговельних марок є словесні позначення, які являють собою оригінальні слова, назви, словосполучення та використовуються для позначення певних товарів чи послуг (наприклад BMW, Coca-Cola, Colgate).

Зображувальними знаками торговельних марок визначаються позначення художнього, графічного та іншого аналогічного характеру. Вони матеріально відображені у малюнку, рисунку, кресленні або іншому графічному зображенні, інколи буває важко відрізнити зображувальні знаки від об'єктів авторського права (графік, малюнок).

Об'ємний товарний знак повторює форму свого виробу або його упаковки, що характеризується тривимірністю. Проте цей знак може не лише відтворювати форму промислового виробу, а й бути новим.

Комбіновані знаки складаються із двох частин – словесної і зображувальної, які мають своє змістове значення [7, с. 64-66].

Товарний знак повинен виокремлювати товари і послуги певного виробника серед інших його

подібних (тобто бути неповторним), що допомагає володільцю даного знаку у продажу товару або наданні відповідних послуг, а покупцеві – у виборі потрібного товару чи послуги серед аналогічних.

Чинне законодавство України про інтелектуальну власність поки що не має законодавчого акту, що врегулював би охорону комерційних найменувань. Проте, у Цивільному кодексі України комерційним (фірмовим) найменуванням присвячено главу 43, яка складається із трьох статей (статті 489-491). Об'єктом комерційного найменування є назва, його ім'я, під яким підприємство виступає в цивільному обороті.

Назва підприємства або ім'я підприємця (власника) як об'єкт правової охорони має відповідати певним вимогам, які виробляються на практиці. В основі цього об'єкта (назви чи імені) має бути принцип істинності фірми. Це означає, що найменування фірми має містити вказівку, яка відповідає дійсності, на організаційно-правову форму підприємства (казенне підприємство, товариство з обмеженою відповідальністю, відкрите акціонерне товариство тощо). Найменування має відображати тип підприємства – державне, комунальне, приватне, а також профіль його діяльності – виробниче, науково-виробниче, наукове, комерційне тощо.

Комерційне (фірмове) найменування може досить ефективно виконувати свою функцію, якщо воно має такі відмінні ознаки, які здатні чітко вирізнити підприємство серед інших подібних. У цій ознаці реалізується ще один принцип – виключності. Це означає, що комерційне найменування має бути новим і чітко відрізнитися від подібних, що вже використовуються. За певних умов допускається використання одного і того самого фірмового найменування.

Поняття «кваліфіковане зазначення місця походження товару» включає в себе назву місця походження товару та географічне зазначення походження товару.

Назва місця походження товару – це назва географічного місця, яка вживається як позначення у назві товару, що походить із зазначеного географічного місця та має особливі властивості, виключно або головним чином зумовлені харак-

терними для даного географічного місця природними умовами або поєднанням цих природних умов із характерним для даного географічного місця людським фактором [8].

Географічне зазначення походження – це назва географічного місця, яке вживається як позначення у назві товару, що походить із зазначеного географічного місця та має особливі властивості, виключно або головним чином зумовлені характерними для даного географічного місця природними або поєднанням цих природних умов із характерним для даного географічного місця людським фактором.

Під географічним місцем закон визначає будь-який географічний об'єкт із офіційно визначеними межами, зокрема країна, регіон як частина країни, населений пункт, місцевість тощо [7, с. 66-67].

Географічне зазначення походження товару вживається для позначення товару, що походить із певного географічного місця та має певні якості, репутацію, що відрізняють його від інших товарів або інші характеристики, обумовлені характерними особливостями, притаманними для даного географічного місця (наприклад, природними умовами).

Знаки для товарів та послуг, фірмові (зарєєстровані) найменування та кваліфіковані зазначення походження товару виступають засобами індивідуалізації учасників цивільного обороту, виробника продукції, відображаючи інформацію про якість товару, його виробника вони можуть розмішуватися на товарі, упакуванні, використовуватися в рекламних цілях, отримуючи, таким чином, матеріальну форму.

Таким чином, знаки для товарів та послуг, фірмові (зарєєстровані) найменування, кваліфіковані зазначення походження товарів, які виступають предметом злочинного посягання, повинні відповідати таким ознакам: отримати вираження певній об'єктивній формі, не належати злочинцеві, бути об'єктом правової охорони (охоронятися законодавством у сфері реалізації права інтелектуальної власності) та відрізнятися неповторністю.

Висновки. Отже, підсумовуючи викладене вище, можна дійти висновку, що знаки для това-

рів та послуг, фірмові (зарєєстровані) найменування і кваліфіковані зазначення походження товару, як предмет злочинного посягання, це різноманітні речі, предмети, які отримують вираження у певній об'єктивній (матеріальній) формі, відрізняються неповторністю, і характеризуються видом, призначенням, категорією, особливостями предмета та особливостями супутніх об'єктів (упаковка, тара, тощо), посягаючи на які злочинець впливає на суспільні відносини у сфері реалізації права інтелектуальної власності.

Література

1. *Ермолович В. Ф.* Криминалистическая характеристика преступлений / В. Ф. Ермолович. – Мн.: Амалфея, 2001. – 153 с.
2. *Криміналістика: [підручник] / [П. Д. Біленчук, В. К. Лисиченко, Н. І. Клименко та ін.]; за ред. П. Д. Біленчука.* – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К.: Атіка, 2001. – 544 с.
3. *Криміналістика: [учебник] / [под. ред. В. А. Образцова].* – М.: Юристь, 2001. – 760 с.
4. *Криміналістика: [підручник] / [кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.]; за ред. проф. В. Ю. Шепітька.* – 4-е вид., перероб. і доп. – Х.: Право, 2008. – 462 с.
5. *Кузьмічов В. С.* Криміналістика: [підручник] / В. С. Кузьмічов; за ред. В. Г. Гончаренка та Є. М. Моїсеєва. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 366 с.
6. *Кузнецов И. В.* Понятие и виды предметов преступлений в уголовном праве России: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / И. В. Кузнецов. – Орел, 2006. – 221 с.
7. *Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: підручник / за заг. ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького.* – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 235 с.
8. *Про охорону прав на зазначення походження товарів: Закон України від 16 червня 1999 р. № 752-XIV (із змінами) [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/752-14/page>.

9. *Салтевський М. В.* Криміналістика (у сучасному вигляді): підручник / М. В. Салтевський. – К.: Кондор, 2005. – 588 с.

10. *Салтевський М. В.* Криміналістика: підручник: у 2-х ч. / М. В. Салтевський. – Ч. 2. – Харків: Консум, 2001. – 268 с.

11. *Старушкевич А. В.* Криміналістична характеристика злочинів: навч. посіб. – К.: НВТ «Правник» - НАВСУ, 1997. – 42 с.

12. *Шеремет А. П.* Криміналістика: навч. посіб. / А. П. Шеремет. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 472 с.

References

1. *Ermolovich V. F.* Kriminalisticheskaja harakteristika prestuplenij / V. F. Ermolovich – Mn.: Amalfeja, 2001. – 153 s.

2. *Kriminalistika*: [pidruchnik] / [P. D. Bilenchuk, V. K. Lisichenko, N. I. Klimenko ta in.]; za red. P. D. Bilenchuka. – [2-ge vid., vipr. i dop.]. – K.: Atika, 2001. – 544 s.

3. *Kriminalistika*: [uchebnik] / [pod. red. V. A. Obrazcova]. – M.: Jurist', 2001. – 760 s.

4. *Kriminalistika*: [pidruchnik] / [kol. avt.: V. Ju. Shepit'ko, V. O. Konovalova, V. A. Zhuravel' ta in.]; za red. prof. V. Ju. Shepit'ka. – 4-e vid., pererob. i dop. – H.: Pravo, 2008. – 462 s.

5. *Kuz'michov V. S.* Kriminalistika: [pidruchnik] / V. S. Kuz'michov; za red. V. G. Goncharenka ta E. M. Moiseeva. – K.: Jurinkom Inter, 2001. – 366 s.

6. *Kuznecov I. V.* Ponjatie i vidy predmetov prestuplenij v ugovolnom prave Rossii: diss. ... kand. jurid. nauk: 12.00.08 / I. V. Kuznecov. – Orel, 2006. – 221 s.

7. *Osnovi pravovoi ohoroni intelektual'noi vlasnosti v Ukraini*: pidruchnik / za zag. red. O. A. Pidoprighori, O. D. Svjatoc'kogo. – K.: Koncern «Vidavnichij Dim «In Jure», 2003. – 235 s.

8. *Pro ohoronu prav na zaznachennja pohodzhennja tovariv*: Zakon Ukraini vid 16 chervnja 1999 r. № 752-XIV (iz zminami) [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/752-14/page>.

9. *Saltevs'kij M. V.* Kriminalistika (u suchasnomu vigljadi): pidruchnik / M. V. Saltevs'kij. – K.: Kondor, 2005. – 588 s.

10. *Saltevs'kij M. V.* Kriminalistika: pidruchnik: u 2-h ch. / M. V. Saltevs'kij. – Ch. 2. – Harkiv: Konsum, 2001. – 268 s.

11. *Starushkevich A. V.* Kriminalistichna harakteristika zlochiniv: navch. posib. – K.: NVT «Pравник» - NAVSU, 1997. – 42 s.

12. *Sheremet A. P.* Kriminalistika: navch. posib. / A. P. Sheremet. – K.: Centr navchal'noi literaturi, 2005. – 472 s.